

Roman

O KNJIGI

KAJ VEMO
O NAS

Darka Zvonar Predan

Bralca ne začara le slog, marveč tudi preobratov in nerazvozlanih skrivnosti polna zgodba poročnega fotografa in smučarskega učitelja Franza

Z romanom Ko sem bil mlad se Norbert Gstrein nikakor ni izneveril slovesu enega najbolj cenjenih sodobnih avstrijskih avtorjev, ki ga odlikuje slogovna eleganca, Štefan Vevar, ki je to dragoce no pridobitev celovške zbirke slovenskih prevodov sodobne avstrijske proze prevedel, pa ne svojemu prevajalskemu ugledu. Bralca pa ne začara le slog, marveč tudi preobratov in nerazvozlanih skrivnosti polna zgodba, ki jo pripoveduje poročni fotograf in smučarski učitelj Franz, vanjo pa vstopajo vedno novi ljudje in nova vprašanja. Pravzaprav je zgodba več, skoznje pronicajo nove in nove podrobnosti o pripovedovalcu in njegovem samskem (osamljenem) življenju, o njegovem že pokojnem očetu, pozimi hotelirju v gorah, poleti organizatorju porok v grajski restavraciji, o materi, bratu, svakinji ... Pa tudi o novih znancih, ki mu križajo pot, ko se kot mladenič poda iz srednje Evrope v ameriški Wyoming k očetovemu prijatelju iz mladih let za smučarskega učitelja.

Pripovedi, stanki iz fine preje psiholoških odtenkov, dajejo poseben čar tudi elementi kriminalke. V ospredju sta namreč dve smrti, nobeni pripovedovalec Franz ni bil neposredno priča, vendar ga obe močno zaposlujeta. Prva je nikoli do konca pojasnjeni padec neveste, ki so jo po poročnem slavlju v restavraciji Franzevega očeta našli v bližnjem prepadu, druga pa grozljivi konec pripovedovalčevega zvestega smučarskega učenca, čudaškega raketnega fizika, ki je rodno Češkoslovaško zamenjal za Ameriko. A če je v tem primeru smrt profesorja, ki se na smučeh zaletil v drevo, jasno opredeljena kot samomor, vse drugo ni, saj se pokaže, da je vase zaprti fizik živel dvojno življenje. Seveda pa ima svoje skrivnosti tudi pripovedovalec sam, nekatere, recimo, njegov odpor do poljubljanja deklet, koreninijo globoko v otroštvu.

Kaj vemo o drugih? Kaj sami o sebi? Ti dve vprašanji, izpostavljeni na ovitku knjige, zato morda najprimerneje zaobjameta duh romana, v katerem se avtor, kot je posrečeno zapisal nemški kritik, posveča vprašanju, koliko lahko človek ve o lastnih brezni. Namesto jasnih odgovorov bralca pogosto pušča v nevednosti, a bralski užitek ni zato nič manjši.

Norbert Gstrein: Ko sem bil mlad

Če mrtva nevesta le ni umrla zaradi kakšnega drugega vzroka, je bil samomor profesorja v Jacksonu moj drugi samomor. Vem, da s tem stavkom ni vse v redu, vendar v tej paradoksnih formulaciji najnatančneje izraža moja čustva in povezuje tragična dogodka, ki pravzaprav nimata nič skupnega ali pa ju morda povezujem samo jaz, saj sem bil čisto blizu, ko sta se dogodila. Pri profesorju se pridružuje še to, da sem mu v letih, ko sem ga poznal, zmeraj znova pripovedoval o Sarah, vedno znova o mojih skopih urah z njo, kajti to je bilo vse, od prvega pogleda v kapeli do konca najinega sprehoda ponoči. Nekoč me je namreč vprašal, ali nimam dekleta, in Sarah ga je, brž ko sem jo omenil, pritegnila na način, ki je bodel v oči, kar pa se mi je razjasnilo, vsaj mislil sem, da se mi je razjasnilo, šele po njegovi smrti. O Sarah sem spregovoril nekako iz zadrege, kar tako, kakor da hočem opravičiti svoje samsko življenje, najino srečanje pa sem vsakokrat malo olepšal, tako da je najbrž mislil, da govorim o enostranski ljubezni. Ob tem sem se tako vživel v pripoved, da sem zgodbo, ki se sploh ni bila zares začela, naposled dojemal še z večjo otožnostjo, kot bi jo sicer.

A pripovedovati moram od začetka, pojasniti, kako je do tega prišlo. Samo nekaj tednov po nesreči z nevesto sem odšel v Ameriko, ne da bi slutil in ne da bi si mogel predstavljati, da bo preteklo trinajst let, preden se bom vrnil. Naš oče je rekel, da naj zimo, če potrebujem malo samote, prebijem v Wyomingu, potem pa bom videl, kako naprej, in ker s študijem tako nisem prišel daleč, sem se kot rešilne bilke oklenil njegovega predloga. Neki njegov mladostni prijatelj se je tja izselil v šestdesetih letih prejšnjega stoletja in je tam imel smučarsko šolo, samo poklicati ga je moral, pa me je najel. Potem je zimi sledila nova zima, meseci mesecem in vse sem jih odslužil na pobočjih Jackson HOLA, nič si nisem mogel očitati, iz sebe sem naredil nekoga, ki ga nikoli nisem hotel narediti, in potem nisem bil več le pomožni smučarski učitelj, temveč ves in v celoti.

Profesor je bil moj najzvestejši učenec. Zanj sem že slišal in ga najbrž tudi kje videl, na kakšni proggi na robu mesta, na veliko večjem smučišču v sosednjem Teton Villageu ali pa v katerem od lokalov lahko obvladljivega mesteca, preden so mi ga kot tečajnika dodelili v mojem tretjem letu v Rocky Mountains. Njegov stalni učitelj je zbolel in po najinih prvih skupnih dnevih je hotel profesor smučati samo še z mano, hoče Avstrijca, je ob odporu, ki sem ga ob tem začutil, zaklical v pisarni smučarske šole. Od takrat so me redno dodeljevali njemu, štiri do šest ur zasebnega pouka vsak dan in pogosto sva skupaj preživljala tudi večere, včasih me je povabil na večerjo v svoj hotel ali pa sva se odpeljala h Kathy, ki je imela brunarico zunaj mesta, že ob cesti proti prelazu v Idaho, restavracijo in bar, kjer so se zlasti pozno pozimi zbirali ljudje iz vsega okoliša. Profesor je bil eden stalnih samotnih gostov, ki so se jim po eni strani posmehovali, a se jih po drugi bali, nekompliranih do samozatajevanja, dokler je vse teklo gladko, a na mah zateženih kot zvezdnice, ko jim je kaj prekrizalo račune, s svojevoljnimi zahtevami in dlakocepsko vztrajnostjo, da jim nemudoma ugodijo. Sedem skupnih let se nama je nabralo, vsako leto po dva ali tri tedne v februarju, včasih še teden okoli velike noči, kdaj pa kdaj pa je prišel tudi le za čez vikend, ne da bi ga od tega odvrnila dolga pot, tako da sva se naposled navadila drug drugega kot stara zakonca.

Seveda so že od prvega tedna šušljali, da je nor name, da me snubi ali kaj, kar pa je bilo daleč od resnice, a ni nič pomagalo, da bi pripombe za najinim hrbtom povsem potihnile. Gotovo sva bila nenavadni pojavi, ko sva skupaj kolovratila po kraju, on v svojem rdečem površniku, malce kričecem za njegovo starost, večinoma zmeraj s čelado na glavi in smučmi, oprtami na njegov način, s konicami navzad, jaz pa že zelo zgodaj v letu samo v puloverju, in če je bilo le mogoče, brez kape. Vedno mi je dajal pol koraka prednosti, na progah pa se je ravnodušno podredil mojemu režimu. Tam je najrajši ves dan brez besedice vozil za mano, gluha za moja opozorila, nasvete in pohvalo, kako dobro napreduje, pri tem pa mi je več kot le enkrat povedal, da rad preživlja čas z mano, vendar naj si ne mislim, da je tako nečimrn, da bi hotel postati boljši smučar. Moral sem izbrati varno smer čez pobo-

čje ali kakšno smuko zunaj označenega terena, oceniti sem moral nevarnosti plazov in v skladu s tem prvi potegniti smučino po globokem snegu, da je lahko vzporedno z njo povlekel svojo, v bistvu pa mu je zadoščalo, da je na prostem, v moji tihi družbi.

Bil je raketni fizik, po rodu iz Češkoslovaške, in je po nekaj letih, ki jih je prebil na različnih univerzah, delal za neko podjetje v Seattlu, ki so ga nekateri, ne da bi njega to motilo, brez olepševanja označevali za orožarsko firmo. Kot mlad znanstvenik se po svojem prvem potovanju v tujino ni več vrnil domov in nekoč sem bil priča, kako je neki gost v njegovem hotelu v pomenku z njim izrekel besedo "disident", vendar zaman čakal na pritrditev. Profesor ga je samo pogledal in ni rekel nobene, in ko je oni to ponovil in nemudoma poskusil še z "nasprotnikom režima" in "protikomunistom", je samo zmajal je z glavo in s trudnim nasmeškom povedal, da ga tja ni pripeljalo nič drugega kot zgolj in samo to, da so na obeh straneh železne zavese z lučjo iskali ljudi, ki se kaj razumejo na pogonske sisteme.

Takrat sem ga že toliko poznal, da sem lahko predvidel njegove reakcije, in vedel sem, da človek ne more priseči na vsako njegovo besedo, saj je raje bežal pred častmi, kakor da bi v skladu s pričakovanji v središču pozornosti odigral vlogo svete krave. Nič se mu ni namreč tako upiralo kot složna uglašenost - ki bi se nedvomno hitro porodila, če bi bil dostopnejši, nič kot složna zedinjenost o tem, da s svojim življenjem pričuje, da je ubežal peklju in da zdaj živi v paradizu. Po letih je bil vrstnik našega očeta, in ko sem mu povedal, da sem odraščal ob očetovem skoraj sanjaškem navduševanju nad Ameriko, me je v smehu vprašal, kaj me je prineslo ravno v Wyoming, ali nisem imel hribov in snega dovolj tudi doma, na Tirolskem, pa tudi trdobočnežev, kakršni so tu. Njegovi stari starši so imeli pred prvo svetovno vojno tekstilno tovarno v Brnu in podružnico na Dunaju in to ga je opogumilo, da je nekoč glasno oznanil, da se morava midva Avstrijca zanesti drug na drugega. Potem je s stvarjo na hitro opravil kot z nekakšno šalo, a jo je vendarle še ob marsikateri priložnosti kot nekakšen running gag privlekel na dan, na moje preseenečenje včasih tudi v zarjaveli nemščini.

Zame so bili tedni s profesorjem nekaj posebnega tudi zato, ker je bil drugačen od mojih drugih tečajnikov, ne tako zahteven, ne tako objesten, ne tako samoumeven, prej nekdo, ki skoraj ne verjame, da ima tudi telo in ne samo razum, in ki je vedno že ob najmanjšem sumu, da bi se lahko s čim zameril, pripravljen popustiti. Nič skupnega ni imel z vsiljivo lakoto drugih po doživetjih in včasih brezmejno norčavostjo, tudi zunaj prog se je prepuščal mojemu varstvu, se zmeraj strinjal z vsem, ne samo s programom, ki sem ga sestavil za smučanje, tudi z vsem drugim, z vsako malenkostjo. Pripravil sem ga do tega, da se je ločil od svojih veliko predolgih dil, s katerimi je težko vijugal, in kupil krajše smučiči, in ko je potreboval novo kapo, sem mu kar jaz izbral primerno barvo, jaz sem tudi odločil, ali se zvečer odpeljeva na pijačo h Kathy, kar ga je vse bolj veselilo, ali pa pridem k njemu na kvartanje v hotel. Prišlo je tako daleč, da me je - ko sva opoldne sedela v kakšni smučarski koči - kdaj pa kdaj prosil, naj kar izberem kakšno jed zanj, ker se mu ni dalo ubadati z jedilnim listom. V sebi je imel nekaj otroškega - a tudi ubogljiv otrok bi bil bolj puntarski -, nekaj dijaškega iz internata, ampak tudi dijak v internatu se ne bi tako zlahka vdal v vse, in seveda je vedel, da je čudak.

Prav res nisem poznal nikogar, ki bi tako težko navezoval stike z ljudmi kot on. Če ga je na vzpenjači na smučišče ali na žičnici kdo nepričakovano ogoril, ni vedel, kaj bi s tem. Po navadi sploh ni odgovoril, obrnil se je v stran, kakor da ni slišal, ali pa je bil njegov odgovor pravi elaborat o čemerkoli že, in pomeneč, ki se je na primer začel o vremenu, se je sprevrgel v meteorološko razpravo. Njegova posebnost je bila, da se je pred sogovornikom vse bolj umikal in ga silil, naj mu sledi, tako da se sta se naposled vrtela v krogu. Ob tem se je vseskozi odkašljeval, kakor da mu zaradi živčnosti odpoveduje glas, sploh pa onemu raje ni gledal v oči ali pa je že tako imel smučarska očala na očeh in jih ni snel.

Avtor knjige

V Hamburgu živeči avstrijski pisatelj Norbert Gstrein, letnik 1962, rojen na Tirolskem, po izobrazbi matematik in filozof jezika z disertacijo o logiki vprašanj, objavlja prozo že od konca osemdesetih let prejšnjega stoletja. Je prejemnik številnih literarnih nagrad, tudi prestižne avstrijske nagrade za knjigo leta.

Založba: **Mohorjeva Celovec**Zbirka: **Austriaca**Leto izida: **2021**Št. strani: **232**Vežava: **mehka z zavihki**Cena: **29 evrov**